IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

NEMIS TILI DARSLARIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

Bozorova Shaxnoza
O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar Vazirligi huzuridagi kasbiy ta'lim agentligi Qashqadaryo viloyati kasbiy ta'lim boshqarmasi Ko‘kdala tuman 1-son texnikumi nemis tili fani o`qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy nemis tili ta’limida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Xorijiy til o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning faqat grammatik bilimlarini emas, balki real muloqot vaziyatlarida tildan samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar va amaliy mashg‘ulotlarning nemis tilini o‘rganishdagi samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekiston ta’lim tizimida xorijiy tillarni o‘qitishni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar asosida nemis tili darslarini tashkil etish masalalari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: nemis tili, kommunikativ kompetensiya, xorijiy til ta’limi, interfaol metodlar, kommunikativ yondashuv, til ko‘nikmalari, raqamli ta’lim.

Abstract: This article discusses the theoretical and practical foundations of developing communicative competence in modern German language education. In the process of foreign language teaching, it is important to develop not only students’ grammatical knowledge but also their ability to use the language effectively in real-life communication situations. The study analyzes the effectiveness of communicative approaches, interactive methods, digital technologies, and practical activities in learning the German language. Furthermore, the article examines the organization of German language lessons based on the reforms being implemented in the education system of Uzbekistan aimed at improving foreign language teaching.

Keywords: German language, communicative competence, foreign language education, interactive methods, communicative approach, language skills, digital education.

Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni o‘rganish jamiyatning intellektual, ilmiy va kasbiy rivojlanishida muhim omillardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Xususan, nemis tili O‘zbekistonning Yevropa davlatlari bilan ilmiy, ta’limiy, iqtisodiy va madaniy aloqalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda xorijiy tillarni, jumladan, nemis tilini o‘qitish sifatini oshirish, yoshlarning chet tillarini egallash imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining xorijiy tillarni o‘rganishni rivojlantirishga qaratilgan qaror va farmonlarida yosh avlodning chet tillarni egallash darajasini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish hamda xalqaro standartlarga mos til ta’limini tashkil etish vazifalari belgilangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5117-son qarori xorijiy tillarni o‘qitish tizimini takomillashtirish, o‘qituvchilarning metodik kompetensiyasini oshirish va zamonaviy ta’lim vositalaridan

foydalanishni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda O‘zbekiston ta’lim tizimida nemis tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqish ortib bormoqda. Nemis tili oliy ta’lim muassasalari, akademik litseylar, umumta’lim maktablari hamda professional ta’lim tizimida o‘qitilayotgan xorijiy tillardan biri hisoblanadi. Germaniya bilan ta’lim, fan va texnologiya sohalaridagi hamkorlikning rivojlanishi ham nemis tilining amaliy ahamiyatini oshirmoqda. An’anaviy til ta’limida asosiy e’tibor grammatik qoidalarni o‘zlashtirish va lug‘at boyligini oshirishga qaratilgan bo‘lsa, zamonaviy metodikada o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Kommunikativ kompetensiya – bu o‘rganuvchining til vositalaridan turli hayotiy va kasbiy vaziyatlarda to‘g‘ri, erkin hamda samarali foydalana olish qobiliyatidir. Nemis tili darslarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish o‘quvchilarning tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini kompleks shakllantirishni talab etadi. Shu sababli interfaol metodlar, kommunikativ mashqlar, rolli o‘yinlar, guruhli ishlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish zamonaviy til o‘qitishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – O‘zbekiston ta’lim tizimida nemis tilini o‘qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilish, samarali pedagogik yondashuvlarni aniqlash hamda zamonaviy metodlardan foydalanish bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Xorijiy tillarni o‘qitish metodikasida kommunikativ kompetensiya tushunchasi XX asrning ikkinchi yarmida shakllangan. Amerikalik tilshunos D. Hymes kommunikativ kompetensiyani nafaqat til qoidalarini bilish, balki ushbu bilimlarni ijtimoiy vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyati sifatida izohlagan.

M. Canale va M. Swain kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy qismlarini grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetensiyalar sifatida ko‘rsatgan. Ushbu nazariya bugungi kunda xorijiy tillarni o‘qitish metodikasining asosiy ilmiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Nemis tilini chet tili sifatida o‘qitishda (Deutsch als Fremdsprache – DaF) kommunikativ yondashuv muhim o‘rin egallaydi. G. Neuner, H. Hunfeld va boshqa nemis metodistlari tilni amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirish zarurligini ta’kidlaganlar.

O‘zbekistonda xorijiy tillarni o‘qitishni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ta’lim sifatini oshirish, yoshlarning xorijiy tillarni o‘rganish imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha qator tashabbuslar ilgari surilgan.

Mazkur maqolada nemis tili darslarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish jarayonini yoritishda nazariy va amaliy pedagogik metodlarga asoslangan ilmiy-metodik yondashuvlar ko‘rib chiqildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy xorijiy til o‘qitish tamoyillariga tayangan holda o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini shakllantirish, ularning muloqot jarayonidagi faolligini oshirish hamda samarali pedagogik usullarni aniqlashga yo‘naltirilgan. Maqolaning nazariy qismida kommunikativ kompetensiya tushunchasi, xorijiy tillarni o‘qitish metodikasi hamda nemis tilini chet tili sifatida o‘rgatish bo‘yicha ilmiy-metodik adabiyotlar tahlil qilindi. Ushbu tahlillar kommunikativ yondashuvning ilmiy asoslari, uning asosiy tamoyillari hamda zamonaviy ta’lim jarayonidagi o‘rni va ahamiyatini yoritishga xizmat qildi. Shuningdek, mahalliy va xorijiy metodist olimlarning xorijiy til ta’limiga oid qarashlari

o‘rganilib, nemis tili darslarida qo‘llaniladigan samarali metodlar tizimlashtirildi. Pedagogik kuzatuvlar jarayonida nemis tili mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning darsdagi faolligi, muloqotga kirishish darajasi, yangi til birliklaridan foydalanish ko‘nikmalari hamda kommunikativ topshiriqlarni bajarishdagi ishtiroki tahlil qilindi. Ushbu kuzatishlar o‘quvchilarning til o‘rganish jarayonidagi ehtiyojlari va ayrim qiyinchiliklarini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, an’anaviy grammatik-tarjima yondashuvi va kommunikativ yondashuv asosidagi darslarni qiyosiy tahlil qilish orqali ularning o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, nemis tilida gapirish faolligi hamda amaliy til ko‘nikmalariga ta’siri o‘rganildi. Qiyosiy tahlillar kommunikativ yondashuvning amaliy nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishda samaraliroq ekanligini ko‘rsatdi. Metodik jihatdan yondashilganda, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi bir qator interfaol usullar alohida ahamiyatga ega ekanligi kuzatildi. Jumladan, rolli o‘yinlar, juftlik va guruhli ishlar, munozara va suhbatlar, loyiha metodi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nemis tili darslarining samaradorligini oshiruvchi asosiy omillar sifatida baholandi. Rolli o‘yinlar o‘quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish va ularda nemis tilidan amaliy foydalanish imkonini beradi. Juftlik va guruhli ishlar esa o‘quvchilar o‘rtasidagi muloqotni kuchaytirib, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Munozara va suhbatlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlab, o‘z fikrini asoslash va boshqalarning fikrini tinglash madaniyatini shakllantiradi.

Loyiha metodi o‘quvchilarning mustaqil izlanish, axborot bilan ishlash va nemis tilida taqdimot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish esa dars jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qilish, tinglab tushunish va talaffuz ko‘nikmalarini mustahkamlash imkonini beradi. Umuman olganda, olib borilgan nazariy va metodik tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuvga asoslangan metodlardan kompleks foydalanish nemis tili darslarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi hamda o‘quvchilarda amaliy kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Nemis tili darslarida kommunikativ yondashuvdan foydalanish o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali vositalardan biri ekanligi ko‘plab metodik manbalar tahlili va pedagogik tajribalar asosida namoyon bo‘ladi. Kommunikativ metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga va nemis tilida erkin muloqot qilishga undaydi. Kommunikativ topshiriqlardan foydalanish natijasida o‘quvchilarning lug‘at boyligi kengayadi, yangi so‘z va iboralarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash imkoniyati ortadi. Ayniqsa, dialoglar, rolli o‘yinlar, munozaralar va suhbatlar orqali o‘quvchilar o‘z fikrlarini nemis tilida ifodalash, savollarga javob berish hamda turli kommunikativ vaziyatlarda til vositalaridan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Kommunikativ yondashuvning muhim jihatlaridan biri shundaki, u grammatik bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini beradi. O‘quvchilar grammatik qoidalarni faqat nazariy jihatdan o‘zlashtirib qolmasdan, balki ularni real nutq jarayonida qo‘llash orqali mustahkamlaydilar. Bu esa til o‘rganish samaradorligini oshiradi. Shuningdek, interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Juftlik va guruhli ishlar, loyiha topshiriqlari hamda muammoli vaziyatlarga asoslangan mashqlar o‘quvchilarda hamkorlikda ishlash, fikr almashish va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham nemis tili darslarining samaradorligini oshiruvchi omillardan biridir. Multimedia vositalari, elektron resurslar va interaktiv platformalar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida xorijiy tillarni o‘qitishni takomillashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham o‘quvchilarning amaliy til kompetensiyasini shakllantirishga yo‘naltirilgan. Xususan, xorijiy tillarni o‘qitishda zamonaviy metodlarni joriy etish, xalqaro tajribalarni o‘rganish va ta’lim jarayonini kommunikativ yondashuv asosida tashkil etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Shunday qilib, nemis tili darslarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish o‘quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki real muloqotga kirishish qobiliyatini ham shakllantiradi. Kommunikativ metodlardan samarali foydalanish xorijiy til ta’limining sifatini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik omil hisoblanadi.

Nemis tili darslarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish zamonaviy xorijiy til ta’limining eng muhim va ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi globallashuv sharoitida til o‘rganish jarayoni faqat grammatik qoidalarni yodlash yoki lug‘at boyligini oshirish bilan cheklanib qolmasligi kerak. Aksincha, o‘quvchi o‘rganayotgan tilidan real hayotiy vaziyatlarda erkin foydalanish, o‘z fikrini aniq va tushunarli ifoda etish hamda boshqalar bilan samarali muloqotga kirisha olish ko‘nikmalarini ham egallashi zarur. Maqolada olib borilgan nazariy va metodik tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan nemis tili darslari o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularning faol ishtirokini ta’minlaydi. Interfaol metodlar — jumladan, rolli o‘yinlar, juftlik va guruhli ishlar, munozara va suhbatlar hamda loyiha asosida o‘qitish usullari — o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy nutq ko‘nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar o‘z fikrini mustaqil ifodalash, muloqot jarayonida tez va to‘g‘ri javob qaytarish hamda turli kommunikativ vaziyatlarga moslashish qobiliyatini shakllantiradilar. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Multimedia materiallari, elektron resurslar va interaktiv platformalar yordamida o‘quvchilar tilni nafaqat sinf xonasida, balki mustaqil ravishda ham o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa ularning tinglab tushunish, talaffuz va yozma nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Kelgusida nemis tili darslarida raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt asosidagi ta’lim vositalari va xalqaro tajribalarni keng joriy etish kommunikativ kompetensiyani yanada samarali rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning global ta’lim muhitiga moslashishiga, mustaqil fikrlash qobiliyatini kuchaytirishga hamda ularning kasbiy va ijtimoiy hayotda raqobatbardosh bo‘lishiga yordam beradi.

Umuman olganda, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yo‘naltirilgan zamonaviy yondashuvlar nemis tili ta’limining sifatini oshiruvchi asosiy omillardan biri bo‘lib, u kelajakda yanada samarali va innovatsion ta’lim tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori**.** PQ-5117-son, 2021-yil 19-may.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori**,** 2020-yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” konseptual asari, 2021-yil.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni**.** O‘RQ-637-son, 2020-yil.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

6. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Xorijiy tillarni o‘qitish metodikasi bo‘yicha qo‘llanmalar va tavsiyalar. – Toshkent.
7. Pedagogika va metodika bo‘yicha ilmiy to‘plamlar. Chet tillarni o‘qitish metodikasi masalalari. – Toshkent davlat pedagogika universiteti nashrlari.
8. Hymes, D. (1972). *On Communicative Competence.*
9. Canale, M., Swain, M. (1980). *Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing.*
10. Europarat (2001). *Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen (CEFR).*
11. Neuner, G., Hunfeld, H. (1993). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts.*
12. https://www.bmbf.de (Germaniya Ta’lim va Tadqiqotlar vazirligi rasmiy sayti)
13. https://www.goethe.de (Goethe-Institut – nemis tili ta’limi resurslari)
14. https://www.coe.int (Council of Europe – CEFR hujjatlari va metodik materiallar)